

'De tijd is vol'

Een rare zondag toch altijd palmzondag. Feestelijk met de intocht, straks ook hier met de kinderen met hun palmpasenstokken, en tegelijk staat het op scherp, want het is vandaag het begin van de stille week met Jezus' lijden en sterven. Een spagaat, een omslag.

Mensen die weten dat ze sterven gaan maken ook vaak een verandering door. Bijzonder om te zien wat dan wezenlijk blijkt in hun leven. 'Niet rusten, geen ogenblik' totdat bepaalde dingen gedaan zijn. Mensen gaan terug naar een belangrijke plaats in hun leven, geven dierbare spullen weg, zeggen lieve milde woorden of zetten juist iets recht. Om los te kunnen laten. Om voort te leven.

In het ziekenhuis waar ik werkte als verpleegkundige hadden we het afgelopen jaar 2 trouwerijen op de afdeling, die halsoverkop voor doodzieke patiënten georganiseerd werden. Eén van hen, een vrouw van in de dertig, die het natuurlijk lange tijd niet echt kon geloven dat ze zou sterven, zij overleed in de nacht na haar huwelijk. Ontroerend vind ik dan ook wat Jezus doet met zijn laatste dagen voor ogen.

Wat is wezenlijk voor hem? Dat de mensen weer vrij toegang hebben tot de Eeuwige en de Eeuwige toegang tot de mensen, zo lees ik de tekst vandaag.

En daarvoor moet hij optreden tegen de religieuze autoriteiten van die tijd. Optreden, om de vastgebeitelde religieuze conventies open te breken.

Hoe langer ik bezig was met dit onderwerp, hoe meer me zijn kritiek in het Mattheüs evangelie opviel¹. De pracht en praal in de tempel, de extra brede gebedsriemen van de schriftgeleerden om mee te pronken. Braaf de sabbat houden en tienden geven, maar vergeten wat zwaarder weegt: gerechtigheid, barmhartigheid en trouw. Mattheüs tekent Jezus als een jood die steeds meer met zijn eigen religieuze leiders in conflict komt. En nu in zijn laatste dagen is het niet alleen kritiek met woorden, maar laat hij in de tempel en in de dagen daarna met heel zijn persoon, lijf en leden zien wat hij bedoelt.

De tempel was de plaats waar de aanwezigheid van de Eeuwige het sterkst werd vermoed. Daar waar de 10 geboden van Mozes ooit waren, waar de thora gelezen werd en men sprak over God en gerechtigheid en waar geofferd werd. Het was het centrum van de godsdienst. Van heinde en ver trok men vol verlangen en vreugde op naar Jeruzalem. En wat vond je daar? Handel in alle soorten en maten. De tempel was de nationale bank geworden, een economisch centrum doordat je ieder jaar tempelbelasting moest betalen, vaak deed men dat met het Pesachfeest, in deze tijd, misschien dus ook wel voor 1 april.

Ooit was het offeren waarschijnlijk ontstaan doordat mensen uit zichzelf besloten een mooi dier uit hun kudde aan de Eeuwige te schenken en de armen konden daar altijd wel een duifje voor vangen. Maar met de groei van de steden, ook toen al, ging dat niet meer, had niet iedereen meer dieren. Maar het offeren bleef een eis. En het moesten puntgave dieren zijn, dus moesten de armen zelfs een duifje kopen. En dat werd een lucratieve handel.

'Stem ons af op uw stem, op uw stilte' zingen we hier. Hoe kan je je openstellen en concentreren als je eerst door allemaal menselijke kermis moet? We hebben hier natuurlijk ook de wereldwinkel en de boekentafel. Maar die drijven hun handeltje in alle rust na de dienst, en de wereldwinkel schenkt de winst aan de extra collecte hier en de boekentafel geeft nieuwe kinderboeken aan de WerkgroepKind. Maar als we hier nu voor de dienst al de Albert Cuypmarkt én de aandelenbeurs van het Damrak met al die gekte in huis zouden hebben?

Zoiets moet het geweest zijn. Handel die de rust en concentratie verstoort en zo de bron verontreinigt, het Licht verduisterde. Geen wonder dat Jezus zo fel was toen zijn tijd bijna voorbij was.

Voor tekenaars van kinderbijbels moet dit een van de leukste scènes zijn. Die actie en die rotzooi met die tafels en stoelen en duiven die opfladderden. Duiven, die worden vast niet voor niets genoemd. Een einde aan de uitbuiting van de armen ja, maar meer. Duiven zijn natuurlijk het symbool voor de Geest, voor Gods betrokkenheid bij onze wereld. Bij Noach liet een duif met een twijgje weten dat er weer goed leven mogelijk was op onze aarde, en er was die duif bij Jezus'doop aan het begin.

¹ Hoofdstuk 23 is het 'toppunt' van Jezus kritiek op de Schriftgeleerden en Farizeeën in het Mattheüs evangelie. Verder ook bijvoorbeeld 9:11-13; 12:1-8; 15:1-20; 16: 12. Verder impliciet bijvoorbeeld in 11:29 (in tegenstelling tot 23:4).

Met die verstoring van de duivenhandel wil Jezus daarom niet alleen duidelijk maken dat het geloof niet moet vermengen met commercie, maar vooral ook dat de omgang met de Geest, met de Eeuwige niet vastgezet moet worden in een kooitje van starre procedures.

Kritiek op de tempelpraktijk was niet nieuw. Profeten waren er berucht om, en ook in de tijd van Jezus waren er rabbijnen met commentaar. Maar Jezus' radicaliteit is wel nieuw. Hij is een steen des aanstoots en bikkelhard voor alles en iedereen die de weg naar de Eeuwige afsluit². Of het nu de leerlingen zijn die de kinderen tegenhouden of de autoriteiten. Hij wordt nederig genoemd en zachtmoedig, zo komt hij ook op dat ezeltje de stad binnen, maar dat betekent niet dat hij slap en meegaand is met alles. Integendeel, hij maakt zich hard om het juk weer zacht te maken en om de Geest van de Levende te bevrijden.

Liturgie wordt wel eens omschreven als ruimte voor de Geest.

Die ruimte voor de Geest herstellen in de godsdienst, dat doet Jezus hier. Maar de tijd dat Gods Geest moederziel alleen over de wateren wilde zweven is voorbij. De Eeuwige is volgens de Schrift een mensengod, wil wonen in mensen. Niet alleen in priesters en geleerden maar in alle mensen: in een timmermanszoon uit Nazareth en... in lammen en blinden.

En daarom staat er dat kleine zinnetje, direct na de tempelreiniging. Dat zinnetje waar je zo snel overheen leest, dat lammen en blinden de tempel in komen. Alleen Mattheüs vertelt dit en dan zegt het wat. Zij en andere zieken hadden geen toegang³ tot de tempel. Zij waren volgens de religieuze opvattingen van die tijd niet waardig voor Gods huis, niet perfect, zuiver genoeg.

Jezus geneest hen, zoals hij zovaak genas, daar had vorige week Henk Hillenaar het hier nog over. Nu is het de laatste keer dat hij dat doet, direct na dat verwerpen van die handel. En dat klopt zo goed met zijn bedoeling. Dat de sociale hindernissen worden opgeheven, dat mensen weer toegang hebben tot de liturgie om gesterkt weer verder te kunnen. Dat is de betekenis die onder die lichamelijke genezing schuilgaat. Dat mensen met een groot woord 'herschappen' worden. Dat er plaats is voor passie en pijn, gezien worden, er even rust is, troost en uitdaging. Dat is de bedoeling van alle liturgie, van bijeenkomsten als deze.

Maar we zijn nog niet klaar met de tekst. De climax is nog niet helemaal bereikt. Niet de geleerden hebben door wie Jezus werkelijk is, maar kinderen. Zij hebben het bij het juiste eind met hun Hosanna zoon van David. Zij zingen vrijuit, onbezorgd, ondanks de beroering om hen heen. Zij, de kleinen. Zalig de armen van geest want zij zullen het koninkrijk binnengaan⁴ zo had Jezus eerder al gezegd en zo wordt dat hier al even zichtbaar.

De betekenis van al deze gebeurtenissen overstijgt het moment. Het is beeldende verkondiging. Dat die lammen, blinden en kinderen erbij horen, Gods geest kan in iedereen wonen. In dit licht is niemand geestelijk gehandicapt. Die term moet hoognodig verdwijnen uit het Nederlandse taalgebruik. Natuurlijk zijn er mensen met een verstandelijke handicap, of ouderen die door ziekte minder verstandelijke vermogens hebben, maar niemand is onwaardig voor de Eeuwige.

Jezus democratiseert het geloof en maakt iedereen gelijkwaardig in de liturgie zonder voorwaarde vooraf, schokkend voor die tijd. Daarbij relativeert hij uiteindelijk ook het belang van de tempel, van een vaste plaats voor de religie. Het gaat niet om de plek, maar om de houding van de mens⁵: om oprecht leven, in liefde voor je naaste en jezelf en daarmee voor de Eeuwige. En dat gaat vaak niet vanzelf, daar moet je steeds weer ruimte voor maken, je voor 'bekeren' in de taal van de bijbel. Want in alle tijden zijn er dingen die afleiden, zijn er vooroordelen, verborgen hoogmoed, zijn er mooie gewoontes die verplichtend geworden zijn en de Geest in de weg zitten. Elk jaar is er dan weer de veertigdagentijd om ons opnieuw als gemeente en ieder individueel te concentreren op het wezenlijke en zo de Geest levend te houden.

Moge het zo zijn.

Annijge Bos

Gelezen: Mattheüs 21:6-16 in de serie over Mattheüs.

2 Matt 23:13

3 2 Samuel 5:8 als aanleiding.

4 Uit de bergrede Matt 5:3. Zie ook Matt 18:10

5 Zie ook Johannes 4:21-24.